

pesmij, da ne jemlje v tak venec zopet pesmij, katerih mu drugi naši bratje Slovani ne bodo pustili veljati, da je to naša lastnina, kakor omenjeni dve pesmi. Tu ne gre pisati: „Venec vipavskih narodnih pesmij“; pisati je: „Venec slovanskih pesmij“.

Najbolj nam dopada razločen tisek in pa nizka cena. —

R.

Domoznanstvo kranjske vojvodine. Spisal Iv. Lapajne. V Ljubljani 1890. Samozaložba. Natisnil J. R. Milic. Prvi del te knjižice (53 strani) v osmerki, t. j. kratka kranjska zgodovina, je ponatis iz „Učit. Tovariša“ l. 1889; drugi je kratki zemljepis naše dežele z nekaterimi opombami o metodi domoznanskega pouka.

Vprašanja in odgovori.

K trinajstemu vprašanju vplanskega letnika nam je poslal gledé „trga“ Stari Trg pri Poljanah g. nadučitelj K. Engelmann nastopne podatke:

Naš Stari Trg ima sedaj 36 hišnih števil. Hiše stoje v dveh vrstah, nekako tako na višini, kakor mesto Radovljica. Jednonastropnih hiš, v kojih je stanovanje zdolaj in zgoraj, je sedem, v drugih večinoma stanujejo ljudje zgoraj, a zdolaj imajo deloma hleve, deloma kleti. To spominja nekako na starino; prebivalci se imenujejo med seboj le: mitržani, tudi drugi vaščani jih tako nazivljejo. Kar vem od g. župnika je to: pred 200 leti vodili so župniki farne matrike v latinščini ter imenovali trg oppidum, tedaj „ein befestigter Ort“, to je dokaz, da so imeli trg za več nego vas.

Zakaj pravijo pri Poljanah? Pol ure proti severu od Starega Trga je grajsčina kneza Auersperga z imenom „Poljane“. Po Valvazorji je bil ta grad moččen in je stal na drugem mestu. Tikoma sedanjega gradu prične se vas „Predgrad“, ki šteje 115 hišnih števil, nemški „Vornschloss“. Tu je bila do l. 1852. c. kr. komisija, t. j. sodišče in davkarija. Ta vas ima dosti lepih hiš. Vsa dolina se imenuje pa po gradu Poljanska dolina, prebivalci pa vsi „Poljanci“.

Šlučajno imam tudi tri pergamentne kože o podeljenji pravice tržanom.

Prva ima letnico 1567 in se začenja: Wir Carl von Gottesgnaden, Ertzhertzog zu Österreich, Hertzog zu Burgund, zu Brabant itd. Lastnoročni podpis: Carolus. V tem pismu imenuje večkrat: unsere Bürger zu Pöllan, itd.

Druga ima letnico: 4. April 1599 in se začenja: Wir Ferdinand von Gottesgnaden Ertzhertzog zu Österreich, Hertzog zu Burgund, zu Brabant itd. Lastnoročni podpis: Ferdinand. Tudi ta jih imenuje: unsere Bürger zu Pöllan, itd.

Tretja ima letnico: 1. ten Augusti 1781 in se začenja: Von Gottes Gnaden Wir Heinrich Herzog zu Münsterberg und Frankenstein in Schlesien des Heiligen Römischen Reichs Fürst Auersperg, gefürsteter Graf zu Thengen, Graf zu Gottschee und Wels itd. Lastnoročni podpis: Heinrich Fürst Auersperg.

Kinalu o začetku tega pisna se bere med drugim: die in dem zu Unseren Fürstlichen Fidei Commis Herrschaft Pölland gehörigen und in Herzogthume Grain entlegenen Markt Altenmarkt auf 6 kaufrechtlichen Huben ansässige Bürger itd. — Seveda pismo govori le o zemljišnih in tlačanskih pravicah, a vender imenuje „Markt Altenmarkt“ in „Bürger“. To pismo ima zdolaj z rudečim trakom v pismo privezano lično škatlico, v kateri je z rudečim voskom vtisnjen njegov pečat.

Te tri kože jasno govore, da je to nedvomno „trg“. Torej ima Banrov zemljevid prav.

(G. nadučitelj nam je obljubil o priliki še kaj več o tej stvari pisati. Srčna hvala za te podatke in prosimo še nadaljnih! Uredn.)

O Kostelu nam piše g. učitelj Zupanec: Kostel ne zasluži nikakor imena trg, ker je le grajska podrtina, poslopje za logarje in lovce, cerkvice in nekoliko neznatnih hiš. Po zadnji štetvi ima 68 prebivalcev. Ime „trg“ ima menda radi prejšnje veljavne graščine (gradu), ki so jo pa razdajali baje Francozje. Če bi se reklo šolskim otrokom na Banji Loki ali pri Fari, da je Kostel trg, menili bi ti, da sta te dve vasi mesti. Z isto pravico bi se imenoval neznatni „Ortenek“ trgov. Misel moja je, da ne sleparimo mladino z praznimi imeni, nego imenujmo stvar z imenom, ki je zasluži. Torej Kostel je borna vasica, čeravno ima nezasluženo ime trg.

Nadalje nam poroča g. nadučitelj M. Kovšca, da je Kropa trg ter da je dokazano, da so Jesenice tudi trg.

Naši dopisi.

Z Belokranjskega. (Konferencijska), Dne 11. kinoveca 1890. smo imeli učitelji črnomaljskega okraja uradno letno konferencijo v Črnomlju. Točno ob 9. uri otvoril e. kr. okrajni šolski nadzornik g. Anton Jersinovec zborovanje. Zapisnikarjema volita se per accl. gospoda Šetina in Justin. Navzočni so bili vsi učitelji in učiteljice tega okraja, izvemši bolnega nadučitelja Bantan-a iz Dragatuša. Zbrano učiteljsvo je počastil se svojo pričnočnostjo vodja e. kr. okrajnega glavarstva g. dr. Francisek Hinterlechner. Zborovanja sta se udeležila tudi g. katebeta iz Črnomlja.

Gospod nadzornik učiteljsvo prisrčno pozdravi, predstavi nam novega predsednika e. kr. okrajnega šolskega sveta in omenja razne izpremembe med učiteljsvom od zadnje konferencije. Smrtna kosa pobrala nam je v tem letu dve nadopolni moči, namreč učitelja Petra Kambič-a iz Gribelj in učiteljico Dragojilo Milek iz Podzemlja. V znamenje sožalja učiteljsvo vstane s sedežev. Pomožni učitelj Schönbrunn v Metliki je šel v pokoj. Vseh šol v okraju je 21; 19 javnih, 1 ekskurendna in 1 privatna; učiteljskili služeb 33, 8 nadučiteljskih, 25 učiteljskih; izmed zadnjih so bile tri nenamesčene. Za šolo godnih otrok je bilo 5305, šolo obiskajočih pa 4730; zaradi oddaljenosti in telesne slabosti jih 525 ni obiskovalo šole. Nekateri izmed teh pa so hodili v srednje in druge šole.

Zdaj poroča g. predsednik o raznih opazkah pri nadziranju šol. To poročilo je bilo prav natančno in obširno. Jednaka poročila so učiteljsvu velike koristi, tu učitelj izve, kaj je dovršil dobro, in kaj bi se dalo še izboljšati. — Z uspehi je bil g. nadzornik v obče zadovoljen, nekodi tudi popolnem zadovoljen. — Pri jezikovnem pouku omenja g. nadzornik, da naj se strogo gleda na to, da bodo učenci glasno brali, da bodo besede prav naglaševali (ne po belokranjskem narečju) in pazili na ločila. Vsako nalogo naj učitelj vestno pregleda in oceni. Pri popravljanju naj se učenci opozoré na razne napake. Spisje naj se goji prav marljivo. Učenci naj se vadijo pisati pravilno pisma, jih zaviti, adresirati i. t. d. Uče naj se pravilno podpisati poštne nakaznice in poštino-prejemne liste (recepise). — Računstvo se dobro poučuje. Potrebna učila se nahajajo že skoraj po vseh šolah. Če tu ali tam še česa manjka, naj voditelji potrebno oskrbijo. Učenci naj se do dobrega seznanijo z novo mero in vago. Večkrat naj sami kaj zmerijo in stehtajo. V prirodopisju in natoroznanstvu so otroci dobro odgovarjali. Gleda naj se pri tem pouku na potrebe in okoliščine kraja. Zemljepisni pouk se začne s šolsko sobo, potem naj učitelj vadi učence spoznavati šolski okoliš, domačo vas (trg ali mesto), bližnje vasi i. t. d. V višjih razredih naj se tudi na tablo kaj nariše iz

zemljepisa n. pr. domačo vas, okraj, kranjsko vojvodstvo, Donavo s pritoki i. dr. Iz zgodovine morajo otroci znati najvažnejše reči iz avstrijske zgodovine in natanko seznaniti se s prevzvišeno habsburško hišo, s cesarsko rodovino. To bode g. nadzornik pri prihodnjih inspekcijah posebno zahteval. Pri lepopisju naj se pazi na lego in obliko érk; gledati se more že v prvem letu in vso šolsko dobo, da bodo učenci pri pisanju prav sedeli in prav držali pero. Med pisanjem hodi učitelj od učenca do učenca, pregleduj in potrpežljivo in vspodbudljivo popravlja, kar vidi napačnega. V risanju se lepó napreduje. Učitelj skrbi, da bode prehajaje od lažjega do težjega prišel do zaželjenega smotra in risal slednjič brez stigem. Telovadba naj se ne opušča, kjer ni telovadišča, telovadi naj se na hodiščih, v veži in v šolski sobi. Pri petji omenja g. nadzornik, da naj se pridno goji tudi cerkveno petje. Prav ganljivo je poslušati pri šolskih mašah popevati nežno mladino. Pouk v ženskih ročnih delih naj se povsod uvéde, učenke naj se ne vadijo le pletenja, ampak tudi šivanja in krpanja. Uradni spisi so bili po vseh šolah v lepem redu. Da bodo razrednice, tedniki in zapisniki tudi na konci leta še snažni, zavijó naj se v kak popir. Pri vsaki šoli naj se napravi drvarnica, kjer ni drugega prostora za drva.

O 5. točki dnevnega reda: „Razdelitev učne tvarine iz realij za posamezne razrede in oddelke na raznih kategorijah ljudskih šol z ozirom na sedanje učne knjige in učne načrte“ poročajo gg.: Andrej Šest in Francisek Šetina za štirirazrednice, Matija Bartl za trirazrednice, Kristij Engelmann in Francisek Lovšin za dvorazrednice in Stanko Novak za enorazrednice. Vsi poročevalci rešili so častno svojo nalogo, iz referatov se je uvidelo, da so se gospodje vestno in temeljito pripravili za zborovanje. Pismene izdelke spravil je g. nadzornik, da jih prilično predloži seji stalnega odbora, kateri bode iz njih posnel najvažnejšo stvarino iz realnega pouka. Pri bodoči okrajni konferenciji bode potem poročal stalni odbor še jedenkrat o tem predmetu.

Poročilo blagajnika okrajne učiteljske knjižnice se vzame v znanje in računi se potrdé. Nasvetuje se v nakup mnogo novih knjig, posebej pa naj se nakupijo učne knjige, ki se rabijo na e. kr. učiteljski, da si jih bodo mogli izposojevati oni učitelji in učiteljice, katerim se bode še pripravljati za drugo preizkušnjo. Knjižnica ostane tudi v prihodnjem letu naročena na iste časopise in ostane ud istih društev, kakor do sedaj. V knjižnični odbor se volijo per acclamationem gg.: Šetina, Perko in Štefančič, vsi iz Črnomlja; v stalni odbor pa po listkih gg.: Barle, Bartl, Šest in Šetina. V e. kr. okrajni šolski svet pa si izvoli učiteljsvo svojim za-

stopnikom namesto g. Rupnika (ki je postal nadučitelj v Leskovci), g. Šest-a iz Metlike. Samostalen predlog je bil samo jeden. G. Šetina predlaga: „Učiteljstvo črnomaljskega okraja naj se obrne do preslavnega deželnega zbora s prošnjo, da bi blagovolil še v letošnjem zasedanju zopet obravnavati učiteljske plače na Kranjskem, predložiti zakon v Najvišje potrjenje in nakloniti nam je s 1. prosincem 1891. l. boljše plače“. Sprejme se jednoglasno, stalni odbor pa se pooblasti, da sestavi in pošlje primerno prošnjo visokemu deželnemu zboru.

S tem je bil vsopred konferencije dokončan. Gospod nadzornik zahvali gg. referente za trud (g. vodja okrajnega glavarstva ostavlja je zaradi nujnega posla zborovanje med 5. točko) in učiteljstvu za pazljivost in vidno zanimanje pri obravnavi posameznih točk dnevnega reda; opominja učiteljstvo k marljivosti in vestnemu izpolnjevanju dolžnostij, ki mu jih nalaga težavni stan. S krepkimi besedami vspodbuja nas k ljubezni in neomahljivi udanosti do presvetlega cesarja Frančiška Jožefa I. in prevzvišene cesarske hiše. S trikratnim živio klicem presvetlemu vladarju zaključuje zborovanje. Učiteljstvo navdušeno zapoje cesarsko pesem. Nadučitelj Šest zahvali v imeni učiteljstva gospoda predsednika za izvrstno in nepristransko vodstvo zborovanja. Na to se nam je izplačala potnina.

Skupnega obeda pri gospej Š. se je udeležilo vse učiteljstvo. Postreženi smo bili prav dobro in — cenó. V našo družbo sta prišla gospoda dr. Hinterlechner in Frančišek Šušteršič, župan črnomaljski — naš odkritosrčni prijatelj. Izmed napitnic je bila s posebnim odobravanjem in z gromovitimi živio in slavo klici vsprejeta ona na presvetlega cesarja, kot našega največjega dobrotnika in zaščitnika ljudskega šolstva. Tudi drugih napitnic in govorov ni manjkalo, kakor je to pač navada pri enakih prilikah. Med lepim in veselim petjem in prijateljskimi pogovori prišel nam je le prehitro popoldan. Na večer segli smo si v roke in razšli se po lepi Belokrajini, želeč si, da bi se v letu 1891. zopet zdravi in srečni sešli. Daj Bog!

— t.

Iz Gorij. Povodom odhoda našega priljubljenega nadučitelja g. Janko Žirovnika je priredilo naše bratno društvo v svojem „Gorjanskem domu“ kot odhodnico g. nadučitelju občni zbor, pri katerem so bili častnimi člani društva izvoljeni g. nadučitelj J. Žirovnik, č. g. misijonar J. Zalokar in lg. okrajni šolski nadzornik A. Žumer. Na dan odhoda g. Žirovnika se mu je po Miličevi tiskarni lepo izdelana častna diploma izročila z željo, da bi za svoje plodonosno delo v novi službi v Št. Vidu tudi našel tako plodovita tla, kakor pri nas Gorjancih.

Društven vestnik.

Občni zbor „slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“ dne 29. grudnia 1890. l. je bil prav dobro obiskan. Kaj več poročamo prihodnjic. Danes le omenimo, da je bil s soglasnim obohravanjem imenovan častnim članom g. ravnatelj A. Praprotnik.

Iz novomeskega okraja. (Poziv.) Vse one gg. tovariše, ki so pristopili k učiteljskemu društvu za šolski okraj Rudolfovo, uljudno vabi društveni odbor, da društvenino 1'60 gld. vplačati blagoizvolijo, ker, inace daljše delovanje odboru ni mogoče. Na Vas je dragi tovariši, da naše mlado društvo vrlo napreduje. Bog daj da bi novo leto srečnejše bilo nego staro!

Davorin Judnič,
tajnik.

Litija ob južni železnici, meseca grudna (Prvi občni zbor novo ustanovljenega „učiteljskega društva“ za litijski šolski okraj). Začasni odbor novemu učiteljskemu društvu je povabil učiteljstvo tega okraja v 19. dan minolega meseca k prvemu občnemu zboru v Litijo, kojemu povabilu se je odzvalo obilo učiteljev in nekaj učiteljic.

Začasni predsednik, litijski g. nadučitelj, vse došle gospode kolege in gospice kolegije prav prisrčno

nazdravi, pozivljajoč jih, da svojemu presvetlemu vladarju Frančišku Jožefu, svetli cesarici, katere god ravno danes obhajamo, in vsi cesarski rodbini zakličejo slava in živio, kojemu pozivu se je navdušeno pridrilo. V daljšem in primernem nagovoru je g. začasni predsednik vsestransko pojasnjeval pomen in potrebo društva za naš okraj — sosebno v denasnjih ozbiljnih časih. Vse učiteljstvo navdušuje k skupnemu in složnemu delovanju, kajti le v **slogi je moč!**

O delovanju začasnega odbora poroča isti govornik prav na kratko, ker je to bilo že itak vsem znano iz slovenskega časopisja.

Na to se preide k volitvi društvenega vodstva (odbora) za prihodnje leto. Sporazumeli smo se tako, da so se volili trije odborniki z one strani Bogenperka, štirje pa s te strani, namreč gg.: Jurij Adlešič, nadučitelj iz Šmartnega pri Litiji, Iv. Bartelj, učitelj ravno tam, Fr. Kovač, učitelj v Zatičini, gospod. Zofija Podkrajšek, učiteljica v Litiji, J. Ravnikar, nadučitelj v Litiji, Janko Škrbinec, nadučitelj v Višnji Gori in Jožef Zajec, nadučitelj v Velikem Gabru. Odbor se je konstituiral sledeče: J. Ravnikar, predsednik, J. Adlešič, namestnik in